

Základy speciální pedagogiky

REEDUKACE SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ (SPU)

Možnosti vzdělávání

1. Individuální péče prováděná v rámci vyučování učitelem kmenové třídy.
2. Individuální péče prováděná učitelem, který je absolventem speciálního kurzu (ve třídě, dys-kroužek)
3. Třídy individuální péče při ZŠ (Hodiny ČJ zaměřené na reedukaci - v průběhu vyučování).
4. „Cestující učitel“ (reedukační péče v průběhu vyučování a po něm).
5. Speciální (specializované) třídy pro děti s PU, PCH.
6. ZŠ pro žáky s SPU, PCH.
7. Dětské psychiatrické léčebny.
8. Individuální a skupinová péče (PPP, SPC, Dys-centra).

Hodnocení žáků s SPU

= zjišťování a posuzování úrovně v určitém období

- ⊙ Zaměřeno na celou osobnost, kladné rysy,
- ⊙ Širší slovní hodnocení,
- ⊙ !vycházet ze znalosti postižení!
- ⊙ Motivující - snaha, sebemenší úspěch,
- ⊙ Hodnotíme zvládnuté jevy, v M celý postup,
- ⊙ Spravedlivé, využití ke zpětné vazbě,
- ⊙ Vysvětlit ostatním žákům rozdílný přístup k hodnocení.

Definice reedukace:

- ⊙ Dlouhodobý diagnosticko-terapeutický proces, jehož cílem je odstranění nebo zmírnění obtíží dítěte a zlepšení jeho celkového psychického stavu.
- ⊙ Společně s rehabilitací a kompenzací je základní speciálně pedagogickou metodou.
- ⊙ Doslova znamená převýchovu, ale význam je jiný. Znamená utváření, výchovu psychických funkcí, popřípadě dovedností nutných ke zvládnutí dovedností složitějších. Nejde o nápravu, ale o utváření nových návyků. V zahraničí ji odpovídá pojem intervence.

Zásady reedukace:

- ⊙ DG obtíží (u jednotlivého případu).
- ⊙ Reedukace navazuje na dosaženou úroveň dítěte bez ohledu na věk a učební osnovy.
- ⊙ Předpokladem úspěchu je dobrý začátek (zažít úspěch již na 1. hodině), soustavná motivace.
- ⊙ Multisenzoriální přístup.
- ⊙ Reálné hodnocení výsledků reedukace, sebehodnocení.
- ⊙ Reedukace je zaměřena na celou osobnost dítěte.

Zásady reedukace:

- ⊙ Při nápravě postupovat po malých krocích,
- ⊙ Pravidelnost – denní cvičení,
- ⊙ Vhodná náročnost,
- ⊙ Zažít úspěch již na 1. hodině v poradně
- ⊙ Vhodné podmínky, aby cvičení provádělo s porozuměním,
- ⊙ Aktivní a uvědomělá práce, cvičit dokud není zautomatizovaná
- ⊙ Využíváme nejrůznější metody a techniky.

Oblasti reedukace:

- ⊙ **Reedukace funkcí, které společně podmiňují poruchu.**
- ⊙ **Utváření dovedností správně číst, psát a počítat.**
- ⊙ **Působení na psychiku jedince s cílem naučit jej s poruchou žít, utváření adekvátního konceptu sebe samého.**

Chyby při reedukaci:

- ⊙ Nadávání, vyčítání, poukazování na to, že starší sourozenec byl lepší ⇒ pocity méněcennosti.
- ⊙ Denní únavné psaní diktátů.
- ⊙ Denní čtení náročných textů.
- ⊙ Nesprávné postupy při učení – učení se z paměti.
- ⊙ Stálé podivování se nad tím, co dítě neumí.
- ⊙ Nerespektování specifických potíží souvisejících s poruchou.
- ⊙ Odepírání chválení „aby nezpychl“.

Příklady pomůcek pro reedukaci:

- modelování písmen, písmena z papíru, textilu, drátů, plastelíny,
- pracovní listy (pro rozvoj jemné motoriky a grafomotoriky),
- bzučák, zvonek, žárovka, stavebnice s krátkými a dlouhými prvky, měkké, tvrdé kostky, karty s krátkými a dlouhými samohláskami, sykavkami, tvrdým a měkkým i, y,
- doplňovačky s obrázky, obrázky se slovy, písmena, ze kterých se tvoří slova,
- analýza, syntéza slov, nesmyslná slova, hranice slov v písmu,
- přehledy mluvnice, pomůcky pro správnou artikulaci, dokreslování obrázků,
- puzzle, doplňování částí do celku, řazení prvků, rozlišování více-méně,
- manipulace s názornými předměty, číselné řady, karty s čísly, hravé slovní úlohy, číselné osy s obrázky,
- pomůcky pro rozpoznání dnů v týdnu, měsíců v roce, ročních období, času,

Příklady pomůcek pro reedukaci:

- dějové obrázky, časová posloupnost, pomůcky pro prostorovou orientaci, pravolevou orientaci,
- papírové peníze, mince,
- pomůcky pro rozvoj sluchového vnímání (paměťové hry, analýza-syntéza slov), poznávání předmětů dle zvuku, určování délky, intenzity a kvality zvuku, rýmování, rozlišování nesmyslných či podobných slov, slabik,
- určování počtu slov ve větě, pořadí slov, tvoření vět ze slov,
- pomůcky pro rozvoj zrakového vnímání (najdi 10 rozdílů, rozlišování barvy a tvaru) podtrhávání, vybarvování písmen, dokreslování písmen, číslic, dopisování slov, skládání slov z nepravidelných částí, rozlišování figura-pozadí,
- čtecí okénko,
- umísťování postav do domečku, čtvrtka rozdělena na 4 části, pomůcky pro výuku cizího jazyka žáků se SPU.

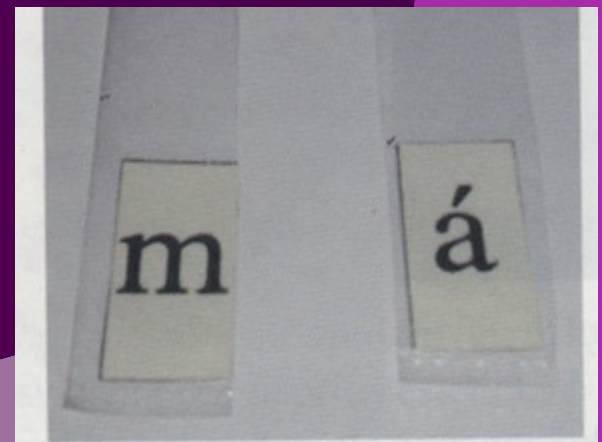
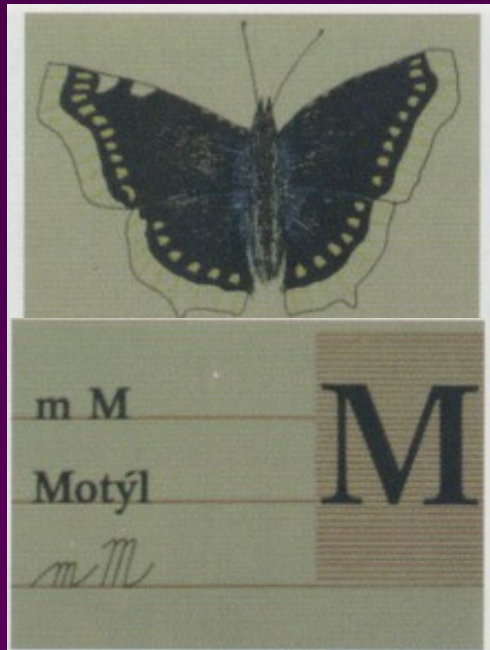
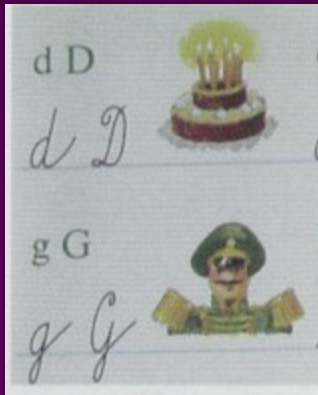
Podpůrná opatření ve škole:

- dítě posadit před sebe, nebo vedle klidného dítěte,
- lépe posadit dítě doprostřed, než na kraj,
- novou látku vysvětlovat krátce a srozumitelně,
- ujišťovat se, že dítě látku pochopilo,
- domluvit se na úkolech – kolik úkolů, jaké známkování, počet chyb, termíny splnění, nechat dítě zažít úspěch,
- vyhnout se únavě, rychlému tempu,
- nechat dítě odpovědět na otázku,
- nevysvětlovat těžkou látku po náročné činnosti,
- v počátku plnění úkolu dítěti pomoci,
- tolerovat pomalé tempo, nestresovat, chválit před třídou,
- být informovaný o problematice SPU,
- vytvoření různorodých pomůcek.

Reedukace dyslexie

Reedukace dyslexie vychází z analyticko-syntetické metody čtení.

Začíná rozvojem perpepčně-motorických funkcí, řeči a dalších dovedností souvisejících se čtením.

Reedukace dyslexie

Základní techniky reedukace dyslexie:

1. **Metoda obtahování.**
2. **Metoda Fernaldové.**
3. **Metoda postřehování.**
4. **Čtení se záložkou (okénkem).**
5. **Čtení v duetu.**
6. **Metoda vyhledávání chyb.**
7. **Metoda dublového čtení.**
8. **Nácvik dlouhých a krátkých samohlásek.**
9. **Metoda globálního čtení.**

Reedukace dyslexie

1. Metoda obtahování:

- vhodná pro počáteční stádium reedukace u těžkých případů dyslexie i dysgrafie.
- Žák si vymyslí slovo, které by sám nenapsal ani nepřečetl, napíšeme je velkými písmeny na list papíru. Žák slovo obtahuje prstem a každé písmeno vysloví, což opakujeme tak dlouho, dokud slovo nezvládne pohybově. Pak předlohu zakryjeme a pokračujeme se zavřenýma očima, pak žák píše načisto.

Reedukace dyslexie

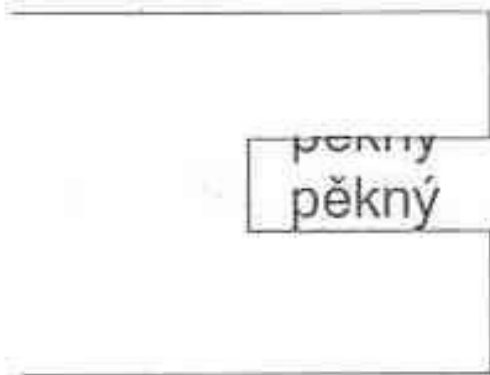
2. Metoda Fernaldové:

- metoda je vhodná pro děti s dobrou strategií ve čtení, ale jejichž čtení je pomalé. Je vhodná i pro dospělé,
- dítěti určíme text asi o 10 řádcích, dítě musí text jen letmo přelétnout zrakem a podtrhat si nesnadná slova, stejný krok udělá i po druhé (podtrhne si stejná slova nebo i jiná), až skončí přečte si podtržená slova, až po této přípravě čte dítě daný text,
- z letmého čtení dítě text už trošku zná, nemusí se bát obtížných slov a čte s větší sebedůvěrou.

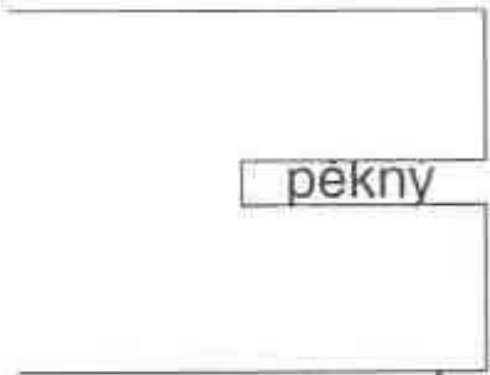
Reedukace dyslexie

4. Čtení se záložkou (okénkem):

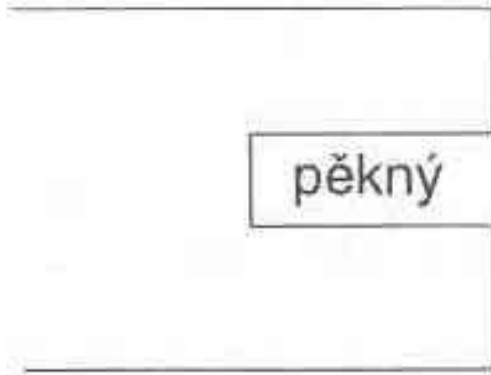
- metoda velmi rozšířená a účinná zejména u mladších dětí,
- záložky musí odpovídat velikosti písma, záložkou pohybuje ten, kdo s dítětem pracuje, ne dítě samo, rychlost pohybu záložky musí být přizpůsobena rychlosti čtení žáka, náročný proces, při kterém nesmíme zapomenout na relaxaci,
- účelem je cvičit správné pohyby oka po řádku a odstraňovat tak dvojí čtení,
- okénko využíváme dvojím způsobem:
- text postupně odkrýváme, ukazujeme začátek slova, pak celé slovo (zabraňujeme hádání),
- text postupně zakrýváme – dítě má před sebou nejprve celý řádek, který okénkem postupně zakrýváme (tlačíme dítě dopředu), zvyšuje rychlost a plynulost čtení.

široké

úzké

přiměřené

Reedukace dyslexie

5. Čtení v duetu:

- čteme společně s dítětem nepochvičený text, a sice tak, že rychlost přizpůsobujeme možností dítěte,
- čteme výrazně, zřetelně, se správnou intonací,
- dítě vyrovnává své tempo s naším a snaží se přizpůsobit,
- své špatné čtení při tomto způsobu nácviku neslyší a snadněji se vzdává svých špatných čtenářských návyků.

6. Metoda vyhledávání chyb:

- čteme text a žák sleduje naše čtení, dopouštíme se ve čtení těch chyb, které se vyskytují ve čtení žáka, úkolem žáka je opravovat naše chyby,
- dítěti můžeme předložit chybně napsaný text k opravě.

12. leženo
Naš (P) Banžky nám
s náč. dep.
u U. Salivě
swell, leží
Číslo mužer. 4.

13. kůna losy,
~~obojí vma, jivá, kůčky~~
chlapy & frady, cihla,
kočginek, chysvř
stany

4

Reedukace dysgrafie

➤ ROZVOJ HRUBÉ MOTORIKY:

- Procvičení paží, uvolnění pletence ramenního, svalů ruky, trupu a krku.
- Pohyby paží – mávání, kroužení, upažení, vzpažení, kroužení předloktím (klubíčko),
- Pohyby dlaní – vpřed, vzad, vpravo, vlevo, kroužení, tlačení dlaní proti sobě a uvolňování, zavírání a otevírání dlaně, údery dlaní a pěstí o podložku,
- Správný sed při psaní,

Reedukace dysgrafie

➤ ROZVOJ JEMNÉ MOTORIKY:

- ◎ Cvičení: modelování, modelování písmen, vytrhávání z papíru, skládání papíru, vytrhávání písmen, navlékání korálek, omalovánky.
- ◎ Pohyby prstů – dotýkání prstů obou rukou (i bez zrakové kontroly), dotýkání palce s ostatními prsty, oddalování a přibližování prstů (nůžky), mávání prstů, kroužení, hra na klavír,
- ◎ Sestavy z dlaní – dotyk špičkami prstů o sebe, dotyk palců a ukazováku, hnízdo z dlaní,
- ◎ Cvičení pohybové paměti – opakování cviků po učiteli, krátké sestavy cviků, nápodoba cviků z paměti

Reedukace dysgrafie

➤ DRŽENÍ PSACÍHO NÁČINÍ:

- ◎ Ruka se zlehka dotýká malíčkem papíru, psací náčiní dítě drží ve 3 prstech. Nutné cvičit od předškolního věku.
- ◎ Trojhranný program – tužky, pastelky, násadky, které mají 3 plochy pro uchopení 3-mi prsty.
- ◎ Drápovitě držení – špatný způsob držení psacího náčiní, který je těžko odučitelný.

Reedukace dysgrafie

- UVOLŇOVACÍ (PRŮPRAVNÉ) CVIKY:
 - ⊙ Provádíme nejprve na svislé ploše, poté na šikmé a nakonec na vodorovné ploše. Používáme křídly, voskovky, úhel, tužky s měkkou tuhou, náčiní, které zanechává snadno stopu. Plochu postupně zmenšujeme. Podporujeme říkadly, písničkami, hudbou, slovním doprovodem.
 - ⊙ Uvolňovací cviky pro psaní písmen – provádíme vždy několikrát, cílem není přesné obtahování ani napodobování, ale plynulost a rytmus pohybu. Cviky provádíme před každým psaním, i ve vyšších ročnících.

Reedukace dysgrafie

METODIKY ROZVOJE GRAFOMOTORIKY A PSANÍ:

- **Metoda dobrého startu.**
- **Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní – SVOBODOVÁ .**
- **Grafomotorika pro děti předškolního věku – LOOSEOVÁ, PIEKERTOVÁ, DIENEROVÁ.**
- **Tréninkový program HEYROVSKÉ.**

Reedukace dysgrafie

➤ Základní kroky zvládnutí psaní:

- možnost psát přes řádek a využít jej k opravě chyb,
- pokud dítě udělá chybu, škrtnout mu celé slovo a nechat jej napsat slovo znovu, ne jen jednotlivá písmena,
- smysluplný opis – nejdříve číst slovo nahlas po slabikách, poté napsat slovo z paměti a hlasitě předříkávat, později potichu po slabikách předříkávat, napsaný text přečíst a porovnat s originálem,
- trénovat hledání chyb – pokud dítě při čtení textu chybu přehlédne, nejprve mu ukážeme celý řádek, kde by se mohla chyba nacházet, pokud ji nenajde, pak konkrétní slovo,
- pracovní listy,
- využití fólií při výkladu učiva, fólie opatřit i žákům,
- nenutit k hlasitému čtení nebo psaní na tabuli.

cvičenci cvičili ve čbřistupesk.
hodiny na věsi u karovali pšišvete.
načtyři dnes je štěda rútra f bude
čvřech. ~~ovč~~ by se v úsáři své slavili
potřu kydny křiliny. Koroleuci
šplkali v hokolomných v Kokonoštský
soukříchách.

Reedukace dysortografie

Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek:

- Příčinou je nedostatečně rozvinuté sluchové vnímání a obtíže v reprodukci rytmu.
- Je nutné, aby si žáci nahlas či polohlasně artikulovali délku hlásek.
- Lepší je porušovat zásadu plynulého psaní slov a psát znaménka hned.
- **Pomůcky:** bzučák, bzučák s žárovkou, zvonek, hudební nástroje, stavebnice dlouhými a krátkými prvky.

➤ Cvičení:

- Urči, zda jsou slova vymyšlená slova stejná (**pis-pís**).
- Znázorňování slov pomocí stavebnice.
- Grafické znázornění délky slabik (krátké ., dlouhé /).
- Doplnění dlouhých a krátkých samohlásek do textu (**kr-va**).
- Tvoření dvojice slov lišící se délkou samohlásek (**dráha-drahá**).
- Podtrhávání dlouhých samohlásek v textu.

Reedukace dysortografie

Rozlišování slabik dy-di, ty-ti, ny-ni:

- Příčinou je nedostatečně rozvinuté sluchové vnímání nebo snížená schopnost aplikovat učivo.
- **Pomůcky:** tvrdé kostky se slabikami dy, ty, ny a měkké kostky se slabikami di, ti, ni. **Mačkadlo** (destička, na které jsou zvýrazněné tvrdé a měkké slabiky).
- **Cvičení:**
 - Učitel předříkává dvojice slabik a žák je opakuje a ohmatává kostky.
 - Vyhledávání slov s danou slabikou a s pomocí kostek.
 - Doplnování slov do vět (Na stole **tyká-tiká** budík).
 - Použití tvrdých a měkkých kostek v diktátech a gramatických cvičeních.

Reedukace dysortografie

Rozlišování sykavek s, c, z, š, č, ž:

- Příčinou je nedostatečně rozvinuté sluchové vnímání a špatná výslovnost. Patří mezi specifický logopedický nález.
- **Pomůcky:** karty s písmeny, obrázky se slovy, které obsahují sykavky.

➤ Cvičení:

- Učitel vyslovuje slabiky (slova), žáci zvedají karty se sykavkami.
- Rozlišování sykavek ve slovech měnících význam (sem-zem).
- Rozlišování více sykavek v jednom slově (rozcvička).

Reedukace dysortografie

Vynechávání, přidávání, přesmykování písmen, popř. slabik:

- Příčinou je nedostatečně rozvinuté sluchové vnímání, poruchy pozornosti, GM, nesprávná výslovnost, problémy s PO, PLO.
 - **Pomůcky:** písmena, ze kterých dítě tvoří slova.
- **Cvičení:**
- Písemná analýza a syntéza slov (učitel řekne: středa, žák opakuje a píše: s-t-ř-e-d-a, učitel řekne: s-t-r-o-m a žák opakuje a píše: strom).
 - Podtrhávání správně napsaných slov (**dnes-dnes-dsne**).

Reedukace dysortografie

Osvojování gramatických pravidel:

- Učitel musí na žáka klást takové požadavky, které je schopen zvládnout. Chybám se snažíme předcházet. Žáci pravopisné jevy nejprve zdůvodňují, pak píší. Práci po sobě kontrolují. Je nutné přizpůsobit tempo.
- **Pomůcky:** karty s i, y, přehledy mluvnic, doplňovací cvičení.
- **Cvičení:**
 - Vyhledávání příbuzných slov (myš – myška, myší).
 - Doplnění i-y ústně (učitel řekne slovo a žáci zvedají karty).
 - Zápis pouze procvičovaného jevu (učitel řekne mýdlo, žák píše y).
 - Doplnění cvičení (Kam-l sl-šel houkání s-čka).
 - Zápis slov obsahujících procvičovaný jev (Cesta byla lemována lípami – lípami).
 - Barevné vyznačení, podtrhávání slov, ve kterých žák chybje.

Reedukace dyskalkulie

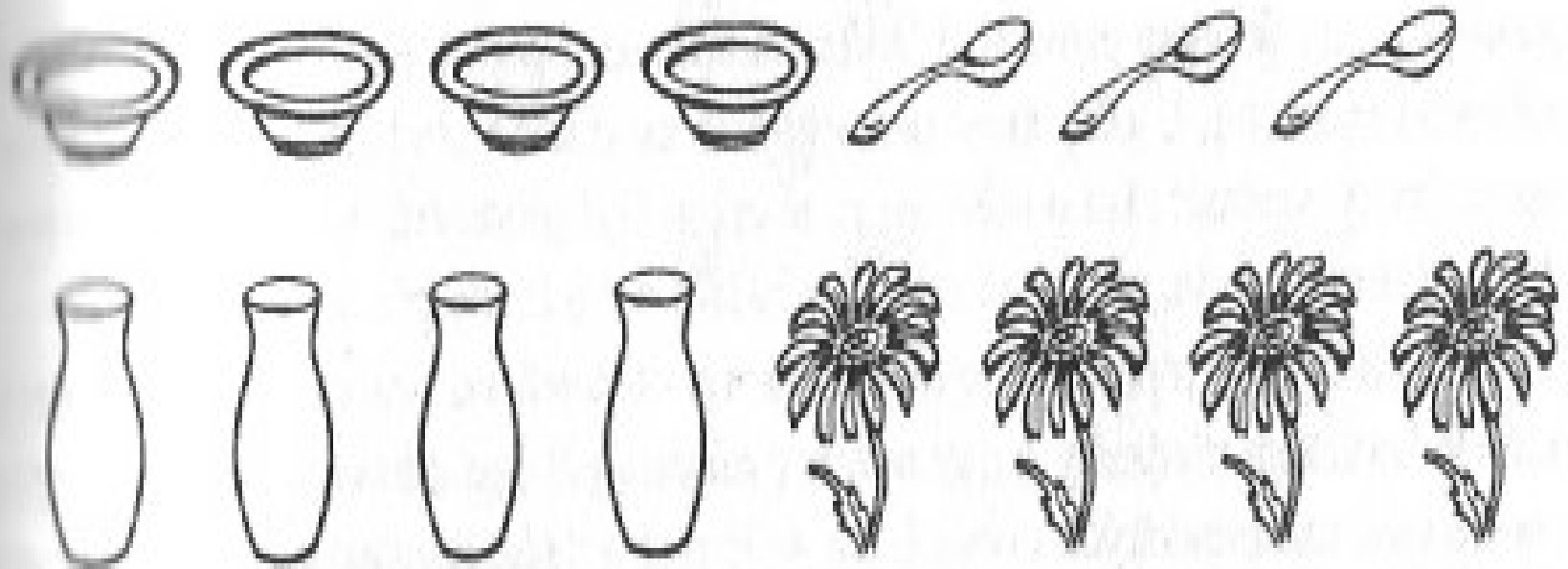
1. Předčíselné představy:

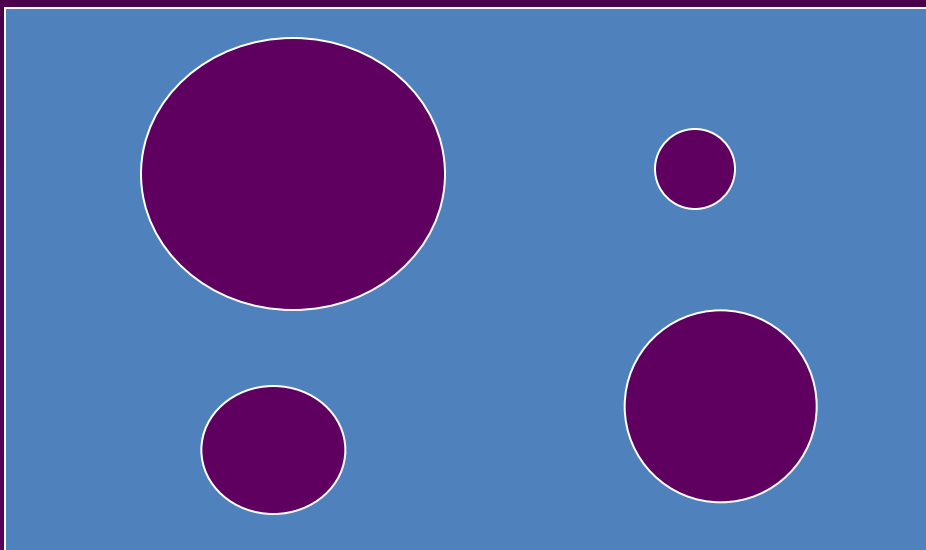
- Jejich osvojení a rozvoj probíhá již v předškolním věku.
- Úkoly:
 - klasifikace, třídění (třídění předmětu podle jednoho nebo více znaků),
 - párové přiřazování (2 hrnky k sobě),
 - používání pojmů více-méně, stejně, nejvíce-nejméně, největší-nejmenší
 - serializace - pokračování v řazení prvků (– o x...),
 - rozlišení části a celku, doplnění části do celku.

seriace a párové přiřazování

Obráz. 9.1 Párové přiřazování

Pomůcka – destička se čtyřmi otvory (větší-menší)

Reedukace dyskalkulie

2. Číselné představy:

- Pojem číslo je základem provádění číselných operací. Při reedukace je nutné věnovat pojmu číslo dostatek času a využívat názorné pomůcky, aby nedošlo k pouhému mechanickému osvojení čísel.

A. Utváření pojmu číslo

B. Zápis čísel

Reedukace dyskalkulie

A. Utváření pojmu číslo

- Číselné představy vytváříme do 5, pak 10, 20, 100, 1000, dále v oboru kladných a záporných čísel, zlomků, desetinných čísel.
- Postup:
 - Manipulace s předměty spolu s verbalizací (dítě bere předměty po jednom do ruky a počítá).
 - Počítání s názornými pomůckami bez manipulace pouze se zrakovou kontrolou.
 - Počítání z paměti.

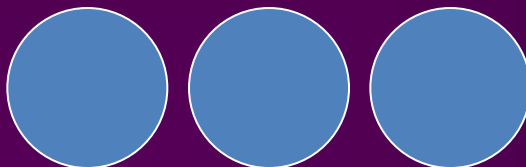
Reedukace

A. Utváření pojmu číslo

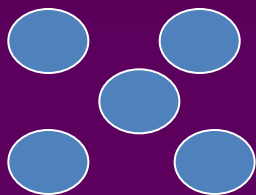
■ Cvičení:

- vyhledávání čísel k danému množství prvků a naopak,

3

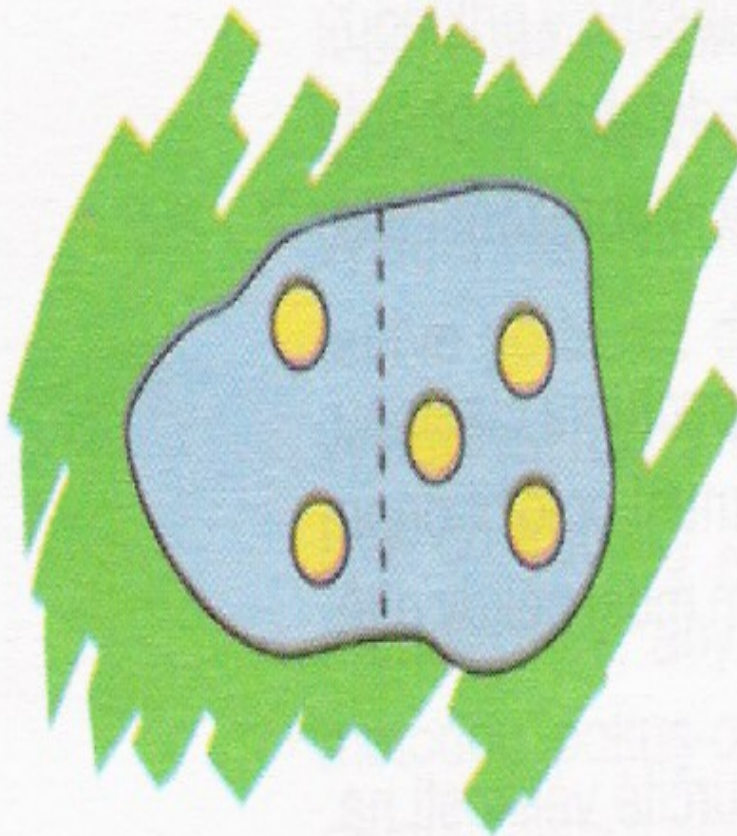
- globální zvládnutí množství bez počítání po jedné (např. s použitím hrací kostky),

- doplňování čísel v číselné řadě (12, 13, -, 15),

5

5	0
4	1
3	2
2	3
1	4
0	5

Reedukace dyskalkulie

2. Číselné představy:

B. Zápis čísel

- zápis čísel po přečtení z karet,
- zápis z diktátu,
- rozklad čísel na jednotky a desítky ($402 = 400 + 2$),
- znázorňování čísel na řadovém počítadle nebo na tabulce, kde jsou ve sloupcích vyznačeny stovky, desítky, jednotky,
- tabulky s čísly,
- čtverečkový papír pro zápis desetinných čísel.

Reedukace dyskalkulie

Pomůcky a hry:

- konkrétní předměty – jablka...
- symboly – vršky od PET lahví, hranoly, stovkové počítadlo, kostky, zlomkové počítadlo
- příklady na zádech – hledají se děti se stejným výsledkem
- Domino
- Lotto
- Bingo

Reedukace dyskalkulie

Pomůcky a hry:

➤ Hra popletené obálky:

- pomůckou je 5 obálek a kruhy z barevného papíru;
- na obálkách jsou napsaná čísla;
- v každé obálce je určité množství kroužků tak, aby neodpovídalo číslu na obálce;
- dítě má za úkol zařadit kruhy do obálek tak, aby jejich počet souhlasil s číslem na obálce.

Reedukace dyskalkulie

Pomůcky a hry:

➤ Lotto:

- rozstříháme obrázek na pravidelné čtverečky, na jejichž zadní stranu napíšeme čísla 1 až 6;
- na arch papíru stejného formátu jako rozstříhaný obrázek nakreslíme puntíky od jednoho do šesti -- jako na hrací kostce;
- dítě má přikládat číslici na rubu obrázku na správné místo -- na stejný počet puntíků -- na archu papíru;
- po správném přiložení všech šesti čtverečků získá dítě obrázek.

Kde hledat inspiraci:

- ◎ www.skolacek.tym.cz
- ◎ www.dyskalkulie.webgarden.cz
- ◎ www.alik.cz

Literatura:

- BARTOŇOVÁ, M. *Kapitoly ze specifických poruch učení I. a II.* Brno: MU, 2005. ISBN 80-210-3822-5.
- BLAŽKOVÁ, R., MATOUŠKOVÁ, K., VAŇUROVÁ, M., BLAŽEK, M. *Poruchy učení v matematice a možnost jejich nápravy.* Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-89-3.
- POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení.* Praha: Portál, 1998.
- SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení.* Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-70.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.